

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Цивілізаційні процеси в українському суспільстві»

Ступінь освіти	бакалавр
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Тривалість викладання	весняний семестр (4 чверть)
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Заняття:	
лекції:	2 години
практичні:	2 години
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6969>

Кафедра, що викладає

Історії та політичної теорії (ІПТ)

Викладач:

Єгорова Олена Віталіївна

Доцент, канд. істор. наук, доцент кафедри історії та політичної теорії

Персональна сторінка

<https://ipt.nmu.org.ua/ua/spivr/yehorova.php>

E-mail:

Yehorova.O.V@nmu.one

1. Анотація до курсу

Курс «Цивілізаційні процеси в українському суспільстві» спрямований на осмислення розвитку України в контексті світових цивілізаційних трансформацій та глобальних історичних змін. У межах дисципліни розглядаються теорії цивілізацій (зокрема підходи Самюеля Гантінгтона та Арнольда Тойнбі), а також їх застосування до аналізу українського політичного процесу. Студенти-політологи набувають навичок критичного осмислення цивілізаційних викликів, геополітичних орієнтацій та стратегій розвитку українського суспільства. Курс формує системне бачення місця України у сучасному глобальному просторі.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування громадянської позиції студента як члена суспільства, який усвідомлює його головні цінності та досягнення, докладає зусиль до їх примноження і сталого розвитку

Реалізація мети вимагає трансформації програмних результатів навчання в дисциплінарні та адекватний відбір змісту навчальної дисципліни за цим критерієм.

Завдання курсу: опанування знання про цивілізації та цивілізаційні процеси, основні засади європейської цивілізації, сучасне українське суспільство та ідентичність Українського народу, взаємини України з Європейським світом, демографічні, етнокультурні та міграційні процеси в українському суспільстві.

3. Дисциплінарні результати навчання

- розуміти суспільство як цілісну систему, вміти виявляти тенденції його розвитку та реалізовувати отримані знання і вміння;
- вміти аналізувати соціально-економічні та політичні процеси в українському суспільстві;
- розуміти поняття та сутність цивілізацій і цивілізаційної ідентичності;
- усвідомлювати взаємозв'язок між розвитком суспільства та науково-технологічним розвитком;
- знати демографічні тенденції розвитку сучасної України.

4. Структура курсу

Лекції

1. Вступ. Поняття цивілізації та цивілізаційних процесів
2. Основні засади європейської цивілізації
3. Взаємини України з Європейським світом: історичний аспект. Європейська інтеграція України на сучасному етапі
4. Сучасне українське суспільство та ідентичність Українського народу
5. Демографічні, етнокультурні та міграційні процеси в українському суспільстві

Семінарські заняття

Семінар «Глобалізаційні процеси та їх вплив на розвиток сучасної людини».

Семінар «Європейська інтеграція та українське суспільство».

Семінар «Демографічна криза в сучасній Україні».

Семінар «Міграції в сучасній Україні».

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365, використання дистанційної платформи (<https://do.nmu.org.ua/>).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 6-го

кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів.

Отримані бали за поточне тестування за матеріалами лекційного курсу та індивідуальні завдання за темами семінарських занять додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

6.3. Критерії оцінювання елементів поточного та підсумкового контролю

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка містить завдання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання (20 тестових теоретичних запитань по 2 бали за кожен правильну відповідь). Отримані бали за ККР додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.
Індивідуальні завдання	Включають опрацювання окремих питань курсу. Передбачено 4 індивідуальних завдання за темами семінарських занять. Кількість балів, яку може отримати здобувач вищої освіти за кожне індивідуальне завдання – 15. Максимальна оцінка за результатами виконання 4-х індивідуальних завдань – 60 балів.
Поточне тестування	Охоплює матеріали лекційного курсу. Містить тестові завдання. Максимально оцінюються у 40 балів (2 тести×20 балів). Складається з двох контрольних тестових робіт, кожна з яких містить 10 завдань і оцінюється по 2 бали за кожен правильну відповідь. Неправильна відповідь – 0 балів. Максимальна оцінка за результатами виконання двох робіт складає 40 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням "Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка" <https://inlnk.ru/xvgyx>

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності

(списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика. Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану корпоративну університетську пошту.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання підсумкового оцінювання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять. Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, академічна мобільність, які необхідно підтверджувати документами. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням з керівником курсу.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Бонуси

Здобувачі вищої освіти можуть додатково отримати до 10 балів за виконання додаткової самостійної роботи за курсом, наприклад виконання індивідуальних завдань за додатковою темою – завдання пропонуються викладачем, підготовка доповіді і участь у студентських наукових конференціях за темою курсу, підготовка методичних матеріалів і презентацій.

7.7. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувача вищої освітим буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Цивілізаційні процеси в українському суспільстві».

Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох кн.) О. О. Рафальський (керівн. авт. кол.), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій. Київ : ІІІЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Кн. 1. 432 с.; Кн. 2. 536 с.

2. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ : Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.

3. Зміна цивілізаційної парадигми розвитку України: теоретико-методологічний аналіз. Київ : ІІІЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 552 с.

4. Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович, М. Рябчук. Київ : ІІІЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2020. 336 с.

5. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівн., наук. ред.), Р. В. Балабан, С. Г. Брехаря, Л. Л. Кияниця, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко. Київ : ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с.

6. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький. Київ : НАН України, 2022. 552 с.

7. Огнев'юк В. О., Відейко М. Ю. Історичний досвід української цивілізації. *Світогляд*. 2022. № 4 (96). С. 1–19.

8. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. Київ : Наукова думка, 2020. 255 с.

9. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Чи є Україна цивілізаційним суб'єктом історії та сучасності? *Вісник НАН України*. 2020. № 7. С. 3–15.

10. Рафальський О. О., Самчук З. Ф. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. Київ : ППІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с.

11. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський, Я. Калакура, О. Калакура, М. Юрій. Київ : ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Допоміжна література

1. Даймонд Д. Колапс. Чому одні суспільства занепадають, а інші успішно розвиваються. Київ : КМ-Букс, 2021. 688 с.

2. Даймонд Д. Переворот. Зламні моменти в країнах, що переживають кризу. Київ : КМ-Букс, 2020. 464 с.

3. Єгорова О.В. Екзистенційний вибір країн Центрально-Східної Європи в умовах російсько-української війни. Науково-теоретичний альманах *Грані*. Том 26 №2 (2023). С.75-83.

4. Єгорова О.В. Проблеми формування неурядового сектору в Україні в умовах європейської інтеграції // «Актуальні проблеми політики» №67/2021. –С. 61-67.

5. Єгорова О.В., Зенкін М.В. Політичний зміст студій університетських учених на тлі українського націотворення ХІХ ст. *Регіональні студії*. №38, 2024. С.7-12.

6. Кочергін І. О. Україна між Сходом і Заходом: Навч. посібн. Дніпро, 2015. 112 с.

7. Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження. Монографія. Харків: Юрайт. 2021. 304 с.

8. Овдін О. В. Демографічна криза в Європейському Союзі на сучасному етапі. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали ХХІІ регіональн. наук.-практ. конф.* 9 травня 2025 р., Дніпро: НТУ ДП, 2025. С. 22–24.

9. Овдін О. В. Поняття та категорії державного управління демографічними процесами. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. Т. 32 (71). 2021. № 3 С. 8–12.

10. Овдін О. В. Процеси вимушеної української еміграції до країн Європейського Союзу (2022 – 2024 рр.) *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали ХХІ наук.-практ. конф.* 9 травня 2024 р. Дніпро: НТУ ДП, 2024. С 97–99.

11. Овдін О. Вплив демографічної кризи на пенсійну систему України. *Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наук. праць*. Вип. 12. Дніпро : ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т», 2024. С. 353–368.

12. Овдін О. Демографічні аспекти розвитку Дніпропетровської області після завершення війни. Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в

Україні : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Дніпро, 4 травня 2023). / за заг. ред. І. А. Чикаренко, Т.В. Маматової. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. С. 159-161.

13. Остапець Ю. О. Політичні партії і партійні системи. Основи громадянського суспільства та політичних знань. Навч. посіб. Суми: Унів. кн. 2023. С. 355-392.

14. Плохій С. Брама Європи. Історія України від Скіфських воєн до Незалежності. Харків : КСД, 2023. 509 с.

15. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ: Критика, 2017. 456 с.

16. Плохій С. Російсько-українська війна: повернення історії. Харків : КСД, 2023. 400 с.

17. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки. Київ : ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.

18. Соборність України: історія та сучасність : зб. наук. праць. Матер. Всеукр. наук. конф., м. Київ, 19 січ. 2023 р. / за ред. Ю. Ж. Шайгородського; упоряд.: З. В. Захожай, В. Д. Яремчук. Київ–Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2023. 208 с.

19. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним. Київ : Наш формат, 2018. 488 с.

20. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ : Book Chef, 2022. 416 с.

21. Kravets, A., Ovdin, O. Reform of the Pension System of Ukraine as a Factor of National Economy Sustainability (2010 – 2024): Demographic Crisis and Government Decisions. *European Journal of Economics and Management*, 2025. № 11, p. 13–22.

22. Yehorova O.V. Political decisions for the implementation of international justice regarding Russian aggression (Політичні рішення для впровадження міжнародного правосуддя щодо російської агресії). *Політикус* №3 (2023). – С. 110-114.